

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 9, 2013

[Назад](#)[Головна](#)

УДК 316.42(4)(477)

С. Ю. Олефіров,
магістр державного управління

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ВЛАДИ

S. Olefirov,
master of Public Administration

SOCIAL PARTNERSHIP AS A MECHANISM OF INTERACTION BETWEEN CIVIL SOCIETY AND GOVERNMENT

У статті здійснено аналіз соціального партнерства як механізму взаємодії громадянського суспільства та влади, визначено національні особливості функціонування соціального партнерства та виділено комплекс заходів, спрямованих на формування ефективної системи соціального партнерства в Україні.

The article analyzes the social partnership as a mechanism of interaction between civil society and government defined national peculiarities of functioning social partnership and identified a set of measures to establish an effective system of social partnership in Ukraine.

Ключові слова: соціальне партнерство, громадянське суспільство, держава, суб'єкти соціального партнерства.

Keywords: social partnership, civil society, the state, the subjects of social partnership.

Постановка проблеми. Особливим інститутом соціальної правової держави виступає соціальне партнерство, яке демонструє можливість забезпечення балансу інтересів найманих робітників, підприємців і влади на користь усього суспільства. Соціальне партнерство є важливим механізмом ефективної взаємодії між громадянським суспільством і влади.

У сучасних складних умовах політичного, соціального, економічного розвитку існуюча національна модель соціального діалогу є недостатньо ефективною. Фахівці акцентують свою увагу на тому, що зростання соціальної нерівності та напруги в суспільстві породжує велику кількість проблем у соціально-трудовій сфері. Випробуваним способом вирішення протиріч в суспільстві, як свідчить світова практика, є соціальне партнерство, яке демонструє можливість забезпечення балансу інтересів найманих робітників, підприємців і влади на користь усього суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. Істотний внесок до формування і розвитку основ соціального партнерства зробили такі дослідники як: Н.Діденко, С.Жданенко, Г.Задорожний, О.Крутій, Ю.Куц, В.Мамонова, В.Мартиненко, О.Чаплигіна тощо. Разом із тим, значна частина проблемних питань щодо змісту соціального партнерства, особливостей його функціонування в Україні потребує більш докладного вивчення. Ринкові перетворення в Україні викликали об'єктивну необхідність подальшого розвитку теоретичних засад соціального партнерства як механізму взаємодії громадянського суспільства та влади з урахуванням особливостей сучасного розвитку.

Метою статті є аналіз проблем розвитку соціального партнерства як механізму взаємодії громадянського суспільства і влади.

Вклад основного матеріалу. Соціальне партнерство є необхідною умовою розвитку громадянського суспільства як сукупності незалежних, рівноправних громадян, які взаємодіють, спілкуються, добровільно самоорганізуються на підставі спільних приватних інтересів у громаді і об'єднання та захищені необхідними законами від прямого втручання і обмежень з боку держави. На думку дослідників, ключовим аспектом соціального партнерства в широкому сенсі є відносини громадянського суспільства із державою [7, с. 41].

Модельний закон про соціальне партнерство, прийнятий на 27 пленарному засіданні Міжпарламентської асамблеї держав-учасників СНД визначає соціальне партнерство як взаємодію органів державної влади, об'єднань роботодавців і профспілок у визначені і впровадженні в життя узгодженої соціально - економічної політики, політики в галузі трудових відносин, а також двосторонні відносини між роботодавцями і профспілками, спрямовані на забезпечення узгодження їх інтересів в порядку, що визначається законодавством [6].

Інститут соціального партнерства складається із сукупності соціальних суб'єктів. Традиційно до *суб'єктів соціального партнерства* відносять найманих працівників, роботодавців і державу. Їх функції як соціальних партнерів виконують, як правило, представницькі органи: профспілки, об'єднання роботодавців, органи державного управління та місцевого самоврядування. Діяльність кожного із суб'єктів партнерства має певні особливості, які впливають на виконання функцій партнерства і їх роль у цьому процесі.

Державу у цьому процесі представляє Кабінет Міністрів України, який є повноцінною інституцією в системі соціально-трудових відносин. Інтереси роботодавців у соціально-трудових відносинах на національному рівні представляє Федерація роботодавців України - найпотужніше всеукраїнське об'єднання, до складу якого входять близько 470 територіальних і галузевих об'єднань роботодавців, які охоплюють понад 10 млн. найманих робітників. Основна мета їхньої діяльності – це представництво і захист своїх інтересів [4, с. 76-77].

Інтереси найманих працівників представляє Федерація професійних спілок України (ФПУ), яка є найбільш чисельним профспілковим об'єднанням в Україні, нараховує понад 10 млн. членів профспілок. Метою діяльності ФПУ є вираження, представлення інтересів і захист прав організацій - членів ФПУ, координація їхніх колективних дій, представництво і захист трудових, соціально-економічних прав та інтересів членів профспілок в органах державної влади й органах місцевого самоврядування, у стосунках з роботодавцями, їх організаціями і об'єднаннями, а також з іншими об'єднаннями громадян [4, с. 78].

Як особливий інститут ринкової економіки і соціальної правової держави, соціальне партнерство виконує функції регулювання різних аспектів трудових відносин, забезпечує розв'язання трудових спорів, конфліктів, суперечностей, сприяє злагоді в суспільстві. На думку Лебедєва І.В., соціальне партнерство має стратегічний характер, оскільки дозволяє сформувати і безконфліктно реалізувати довгострокові завдання уряду, націлені на забезпечення соціально-економічного розвитку [5, с. 13].

Визначаючи роль соціального партнерства у громадянському суспільстві дослідник Н.Діденко зазначає, що ідеологія соціального партнерства ґрунтується на визнанні мирного співіснування соціальних груп з різними соціально-економічними інтересами; можливості вирішення конфліктів шляхом взаємоприйнятних компромісів; взаємодії між соціальними партнерами у цивілізованих, конструктивних формах [1, с. 25].

Виділяють три рівня здійснення соціального партнерства: на загальнодержавному, на галузевому або регіональному та безпосередньо на виробничому, стосуючись окремої фірми чи підприємства.

- На загальнодержавному рівні представники соціальних партнерів – працівники найманої праці, роботодавці, державні представники – зустрічаються в межах спеціально створених інститутів або регулярних тристоронніх зустрічей нарадах для обговорення і прийняття рішень.

- На рівні регіону механізм узгодження інтересів здійснюється переважно на двосторонній основі. Головними учасниками переговорів виступають представники бізнесу та галузеві профспілки, а головним засобом регулювання суперечностей колективний договір.

- На рівні окремих підприємств або фірм механізм регулювання відносин між соціальними партнерами виявляє себе як в інституціалізованій формі, так і в неформальному вигляді [8, с. 177].

Аналіз наукових праць дозволяє у визначенні специфіки соціального партнерства виокремити три аспекти, розглядаючи його як специфічний тип суспільних відносин, притаманних цивілізованому суспільству з ринковою економікою, як ідеологію такого суспільства і як метод цивілізованого вирішення соціально-виробничих конфліктів, що містить у собі механізм досягнення соціальної стабільності [2, с. 114].

Соціальне партнерство як *тип суспільних відносин та ідеологія*, як правило, здійснюється на загальнодержавному рівні, являючи собою узгодження інтересів різних груп, що складають соціальну структуру суспільства, завдяки взаємодії держави та інститутів громадянського суспільства на основі принципів соціального співробітництва, згоди тощо. Організаційною і правовою базою тут виступає соціальна політика держави, спрямована на розроблення цільових соціальних програм та законодавство, що відображає як інтереси держави, так і потреби та інтереси різних соціальних груп.

Соціальне партнерство як *метод цивілізованого вирішення конфліктів* здійснюється, як правило, у сфері виробничих відносин і характеризує взаємодію роботодавців, найманих працівників і органів державної влади та місцевого самоврядування з метою обговорення, вироблення і прийняття рішень із соціально-виробничих і пов'язаних із ними економічних питань, запобігання конфліктам та забезпечення соціальної згоди. У даному контексті соціальне партнерство виступає як особливий тип соціально-виробничих відносин, що притаманний ринковій економіці, який забезпечує на основі співробітництва найманих працівників і роботодавців оптимальний баланс і реалізацію їхніх інтересів. Таке співробітництво отримало назву трипартизму [8, с. 176].

На думку дослідників, соціальне партнерство як трипартійний інститут виконує такі завдання:

- визначення задовільного для всіх сторін партнерства рівня оплати праці;
- встановлення оптимальної системи оподаткування;
- створення гідних людини умов праці;
- забезпечення сприятливого соціального клімату для виробничої діяльності людини, у якому б вона могла реалізувати себе [3].

Впровадження в Україні концепції соціального партнерства відбувається відмінним, ніж в розвинених країнах Заходу, умовах, тому аналіз особливостей розвитку соціального партнерства в Україні потрібен, щоб виявити проблеми його розвитку та знайти нові шляхи вдосконалення.

Не зважаючи на той факт, що для формування ефективної системи соціального партнерства в Україні склалися всі необхідні умови, а саме: здійснився перехід до ринкових форм господарювання; сформувався клас підприємців; розроблена правова основа для розвитку соціального партнерства; держава виступає в якості посередника у відносинах між працівниками і роботодавцями; для представництва і захисту інтересів працюючих є профспілки тощо, вона є недосконалою. Чітко проявляється одностороння монополізація ринку праці роботодавцем, яка супроводжується ростом соціальної незахищеності працюючих і, як наслідок, соціальною напруженістю в суспільстві, появою нових форм трудових конфліктів.

Суттєвою перешкодою на шляху цивілізованого соціального партнерства є високий рівень корупції, домінування корпоративних інтересів, зрощення бізнесу з державними структурами. Внаслідок цього розвивається ситуація, за якої держава не захищає інтереси підприємців, підприємці не дотримуються законів, а від цього страждають працівники. За умов кризи, безробіття, падіння рівня добробуту працюючого населення, працівники не можуть реально протистояти роботодавцям, серед яких найбільшим є держава. Остання, виступаючи одночасно з трьох позицій - власника, адміністратора і гаранта інтересів громадян, на сьогодні не має ефективних механізмів захисту інтересів найманого працівника. Зокрема це проявляється у низьких рівнях оплати праці (в тому числі висококваліфікованої) на державних підприємствах (передусім у галузях освіти, культури, охорони здоров'я, науки).

Негативно впливає на соціальне партнерство і слабкість профспілок як представника та захисника інтересів працівників та сторони соціального діалогу. На думку дослідників, одними із причин неефективності українських профспілок є: традиційна орієнтація переважної більшості профспілок не на відстоювання прав та інтересів працівників, а на конформістське співробітництво з адміністраціями підприємств; внутрішня конкурентна боротьба в профспілковому середовищі між "офіційними" профспілками (ФПУ) та незалежними профспілками [9, с. 93-95].

В Україні гостро відчувається недосконалість законодавчого забезпечення системи партнерських відносин, склалася стійка практика ігнорування, невиконання чинних законів різними суб'єктами. За умов тотального ігнорування законів, важко сподіватися на дієвість і чинність договорів і угод. Суттєвою перешкодою для становлення соціального партнерства стає розмивання ціннісно-нормативної системи суспільства, обумовлене масовим порушенням законів і соціальних норм.

Зазначені особливості української дійсності свідчать, що партнерські відносини в нашій країні розвиваються у складних умовах. У зв'язку з цим актуальності набуває цілеспрямований пошук оптимальних моделей соціального партнерства у вітчизняних реаліях, розробка ефективного механізму взаємодії громадянського суспільства та влади.

Модернізація системи соціального партнерства в Україні має включати пошук шляхів переорієнтації взаємовідносин із вузькокорпоративних у відкрите партнерство (по формату учасників, підконтрольністю суспільству, гласністю, дієвістю зворотних зв'язків з громадськістю тощо). На думку дослідників, розвиток інституційних основ соціального партнерства в економіці, що трансформується повинно відображати її специфіку і логіко-історичні трансформації відносин соціального партнерства і відбуватися за двома напрямками: розвиток трипартизму і розвиток вільного асоціювання, що дозволить сформувати систему соціального партнерства, яка б була адекватною соціальній ринковій економіці [10].

Можна виділити наступний комплекс заходів, спрямованих на формування ефективної системи соціального партнерства в Україні:

1. Створення сприятливого економічного клімату, зокрема шляхом послаблення податкового тиску і боротьби з корупцією, що зумовить оздоровлення національної економіки, її детінізацію і поступовий вихід з кризи.
2. Забезпечення сприятливих умов для розвитку середнього класу, а також підвищення трудових доходів населення, подолання бідності.
3. Удосконалення чинної нормативно-правової бази соціального партнерства, зокрема в Закон України «Про профспілки, їх права та гарантії діяльності», Кодекс законів про працю України внести норми щодо обов'язкового узгодження із профспілками рішень, які стосуються найважливіших для працівників питань – зміни умов праці, звільнення або скорочення працівників тощо, а також розробити і прийняти Закон України "Про соціальну відповідальність бізнесу", заклавши в ньому демократичні механізми залучення бізнесу до розв'язання ключових соціальних питань персоналу підприємства тощо.
4. Формування ідеології і культури соціального партнерства, що передбачає формування у громадян соціальної компетентності й нормативно-правової підготовленості у питаннях прав людини, взаємодії з роботодавцем, працевлаштування, соціального захисту, трудового права, діяльності профспілок, пенсійних, страхових та інших фондів тощо.

Висновки. Таким чином, соціальне партнерство виступає важливим механізмом взаємодії громадянського суспільства та влади. Система соціального партнерства в Україні є недосконалою і потребує проведення ряду заходів, серед яких: залучення до системи партнерських відносин соціальних груп, які в даний час в неї не включені; реформування чинної нормативно-правової бази з питань соціального партнерства й соціально-трудових відносин, з метою приведення їх у відповідність із нормами міжнародного права; проведення додаткових заходів з боку держави, щодо мотивації роботодавців до участі в соціальному діалозі; проведення заходів по підвищенню поінформованості широких мас суспільства про соціальне партнерство тощо.

Список використаних джерел:

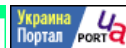
1. Діденко Н. Державне управління і соціальне партнерство: актуальні проблеми теорії і практики : монографія / Н. Діденко. – Донецьк, 2007. – 404 с.
2. Жданенко С.Б. Партнерское взаимодействие в процессе становления гражданского общества / С.Б. Жданенко. – Х., 2006. – 168 с.
3. Задорожний Г.В. Соціальне партнерство – шлях до відкритого суспільства / Г.В. Задорожний, О. Коврига, В.В. Смоловик. – Х. : Вид-во ХІГМ, 2000. – 192 с.
4. Колосок А. М. Інституційне забезпечення соціального партнерства / А.М. Колосок // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 10. – С. 74-79.

5. Лебедєв І.В. Соціальне партнерство як спосіб подолання економічної кризи / І.В. Лебедєв // Економіка і держава. – 2009. - № 4. – С. 12-15.
6. Модельный закон о социальном партнерстве : постановление №27-14 от 16.11.2006 г. Межпарламентской Ассамблеи государств-участников СНГ // ПС “Законодавство України”. – 2011. – №2. – Електронний ресурс. – Режим доступу : http://uazakon.com/documents/date_b0/pg_gwcnxq.htm. – Заголовок з екрану.
7. Соціальне партнерство і державна політика: від теорії до практики демократизації державного управління : монографія / [В.Ф.Мартиненко, О.М.Крутий, С.Л.Кириї та ін.]; за заг.ред. В.Ф.Мартиненка. – Х.: Вид-во ХарПІ НАДУ ”Магістр”, 2009. – 252 с.
8. Сталий розвиток територіальної громади: управлінський аспект: монографія / Ю.О.Куц, В.В. Мамонова, О.К. Чаплигіна та ін – Х. : Вид-во ХарПІ НАДУ ”Магістр”, 2008. – 236 с.
9. Кинько Е. Н. Институт социального партнерства в Украине: параметры состояния и проблемы развития / Е. Н. Кинько // Економічний простір. - 2008. – №14. – С. 92-99.
10. Губин К. Г. Формирование институциональных оснований социального партнерства в трансформационной экономике / К. Г. Губин // Научные труды ДонНТУ. – 2006. – Выпуск 103-3. – С. 107-111.

References:

1. Didenko N. (2007), *Derzhavne upravlinnia i sotsial'ne partnerstvo: aktual'ni problemy teorii i praktyky* [State administration and Social Partnership: actual problems of theory and practice], Donetsk, Ukraine.
2. Zhdanenko S.B. (2006), *Partnerskoe vzaimodejstvie v processe stanovlenija grazhdanskogo obshhestva* [Partner interaction in the process formation of civil society], Kharkiv, Ukraine.
3. Zadorozhnyj H.V. (2000), *Sotsial'ne partnerstvo – shliakh do vidkrytoho suspil'stva* [Social partnership - a way to open society], Vyd-vo KhIHМ, Kharkiv, Ukraine.
4. Kolosok A. M. (2009), “Institutional support for social partnership”, *Aktual'ni problemy ekonomiky*, vol. 10, pp. 74-79.
5. Lebediev I.V. (2009), “Social partnership as a way of overcoming the economic crisis”, *Ekonomika i derzhava*, vol. 4, pp. 12-15.
6. Interparliamentary Assembly of Member Nations of the Commonwealth of Independent States (2006), “Model Law on Social Partnership”, available at: http://uazakon.com/documents/date_b0/pg_gwcnxq.htm (Accessed 27 Sept 2013).
7. Martynenko V.F., Krutij O.M. and Kyrij S.L. (2009), *Sotsial'ne partnerstvo i derzhavna polityka: vid teorii do praktyky demokratyzatsii derzhavnoho upravlinnia* [Social partnership and public policy: from theory to practice of democratization state administration], Vyd-vo KharRI NADU ”Mahistr”, Kharkiv, Ukraine.
8. Kuts Yu.O., Mamonova V.V. and Chaplyhina O.K. (2008), *Stalij rozvytok terytorial'noi hromady: upravlins'kyj aspekt* [Sustainable development of communities: administrative aspect], Vyd-vo KharRI NADU ”Mahistr”, Kharkiv, Ukraine.
9. Kin'ko E. N. (2008), “The Institute of social partnership in Ukraine: state parameters and problems of development”, *Ekonomichnij prostir*, vol. 14, pp. 92-99.
10. Gubin K. G. (2006), “Formation of the institutional foundations of social partnership in the transformation economy”, *Nauchnye trudy DonNTU*, vol. 103, pp. 107-111.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"